د دماغونو پرواز

Ketabton.com

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دماغونو پرواز

د جان محمد مهربان ژباړه او څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

نوم: د دماغونو پرواز (Braindrain)

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

د ليکوال برېښناليک: jmihraban@yahoo.com

انلاين چاري: مختار احمد احسان - د لراوبر ډاټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب لړليک

1. دژباړن او خپرونکي څو خبري
2. د دماغونو د پرواز پېژندنه
3. اروپا
   3.1 غربي اروپا
   3.2 مرکزي او شرقي اروپا
   3.3 جنوبي شرقي اروپا
   3.4 پرتګال، ارلنډ، ايتاليا، يونان او هسپانيه
   3.5 انګلستان
   3.6 ترکيه
4. افريقا
   4.1 ګانا
   4.2 جنوبي افريقا
5. اسيا
   5.1 غربي اسيا
   5.2 عراق
   5.3 ايران
6. منځنی ختيځ
   6.1 اسرائل
   6.2 عربي نړۍ
7. پاسفيک اسيا
   7.1 ماليزيا
   7.2 فلپين
8. جنوبي اسيا
   8.1 انډيا
   8.2 نيپال

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.3. پاکستان
8.4. سریلانکا
8.5. افغانستان
9. شرقي اسیا
9.1. چین
9.2. تایوان
10. استرالیا
10.1. دپاسفیک جزیري
10.2. نیو زېلاند
11. شمالي امریکا:
11.1. کاناډا
11.2. دامریکا متخده ایالات
12. لاتین امریکا
12.1. کیوبا
13. کارابین
14. ددماغونو دپرواز دمخنیوي لاري
15. ددماغونو دپرواز ګټې
16. دماغونو دپرواز مفني تاثیرات
17. ضمیمي
18. ماخذونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړن او څېړونکي څو خبري

ددماغونو پرواز داقتصاد په علم کښي دبحث او دپام وړ موضوع ده. دپوهنتون داستادانو له خوا ددغي موضوع په اړه محصلينو ته پوره معلومات نه په ليکچرنوټونو کښي اونه په شفاهي ډول ورکول کيږي.

ما(ج.م. مهربان) ته له ډېري مودي راهيسي دغه سوال پيدا ؤ چي ولي افغانان په افغانستان کښي خپلي عزتمندي دندي پرېږدي اودهيواد دباندي ډېرو داسي کارونو ته لاس ور اچوي چي هغه ددوی دشخصيت او مسلک سره برابر نه وي. دغه سوال مي هم په ذهن کښي ګرځېدئ چي دافغانستان دولت پرافغانانو باندي دشپاړسو کلنو يا تردې هم زياتي مودې له پاره سرمايه ګذاري وکړي خو اخير افغانان دامريکا متحده ايالاتو، کاناډا او نورو غربي هيوادونو ته حتی دژوند په قيمت او قرباني ځانونه ورسوي. ددغو سوالونو دجوابولو او دمحصلينو سره ددماغونو يادبشري سرمايې دپرواز په اړه دمعلومات شريکولو په نيت مي دغه لاندي څېړنه او ژباړه په انټرنيټ کښي دانګلېسي ويب سايټونو څخه راټوله او ژباړلې ده او په لراوبر کښي ببله عکسونو او جدولونو ئي دري برخي خپرې سوې. ډېر کوښښ مي وکړ چي په دې څېړنه کښي د ډېرو هيوادونو په اړه معلومات وړاندي کړم خو دهرهيواد په اړه مي معومات پيدا نه کړای سوای.

دځينو هيوادونو په اړه مي پوره معلومات وړاندي کړی دي اودنورو په اړه بيا ځکه لږ معلومات ورکول سوي دي چي په انټرنيټ کښي مي پيدا نه کړل. دمثال په توګه، دمنځنۍ اسيا په اړه په انټرنيټ کښي خاص معلومات نه وه که څه هم زه دونده خبر يم چي دتاجکستان، ترکمنستان او نورو مرکزي اسيايي هيوادونو زيات شمېر علمي کدرونو روسيې ته پرواز کړی دئ خو مربوط ارقام او احصايه مي تر لاسه نه کړای سوای.دافغانستان ددماغونودپرواز په اړه په ويکيپيډيا کښي هيڅ معلومات نه ول نو مجبور سوم چي دنورو ځايونو څخه معلومات تر لاسه کړم. داهم بايد ووايم چي په دغه ژباړه او څېړنه کښي ځيني جملې او پاراګرافونه په داسي ډول پای ته رسېدلي دي چي بايد نه وای رسېدلي يعني يو څه معلومات نور هم پر جمع سوي وای. ما خپل محدويتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګوته کړل خو بیا هم که انتقاد ، پیشنهاد او یا اضافه معلومات لرئ، دمهربانۍ له مخې ئې پردغه ادرس را سره شریک کړئ:jmihraban@yahoo.com

په درنښت

جان محمد مهربان

کابل، دو راهي ده عربان، قرغه

۱۳۹۲-قوس -۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددماغونو پرواز

Brain drain

دانګلیسي (Brain) د (ماغزه، هو ښ، ذکاوت ماغزه الو زول، ما غزه تویول) معنی لري. د (Drain) کلمه بیاد(وچول، او به څني ایستل، تشول، زېم ایستل، کرار-کرار کمزوری کېدل، ورو-ورو دعا یداتي منا بعوکمېدل) مفهوم ورکوي. ددماغونویا دبشري سرمایې پرواز (Brain drain or human capital flight)له یوه ځایه بل ځای ته دیو غټ ګروپ افرادو دتخنیکي مهارت یاپوهي مهاجرت/انتقال ته ویل کیږي.[1] ددماغونو پرواز اکثره وخت دوه علته لري چي یوئې له افرادو اوبل ئې له ممالکو څخه سرچینه اخلي. له هیوادونو څخه ځکه سرچینه اخلي چي دیو هیواد اجتماعي چاپیریال، دکاري زمینو کموالی، سیاسي بې ثباتي، اقتصادي خپګان(economic depression)، روغتیایي خطرونه(health risks) اوداسي نور، دبل هیواد غني فرصتونه(rich opportunities) سیاسي ثبات اوازادي، پرمختللی اقتصاد، دژوند کولو ښه شرایط اوداسي نور دیو مملکت اوسېدونکي مجبور او تشویق کړي چي خپل هیواد پرېږدي او بل هیواد ته ولاړ سي. شخصي ترجیح، په خارج کښي ددوستانو درلودل، هوري (په خارج کښي)خپل مسلک ته دښه انکشاف ورکولو زمینه اوداسي نور... په فردي دلایلو کښي حسابیږي.که څه هم ددماغونو پرواز لومړي ځل دهغوتکنالوجیکي کارمندانو له پاره کارول کېدئ چي خپل هیواد به ئې پرېښووئ، خو نن دغه اصطلاح ډېره پراخه سوې ده، ټول هغه تعلیم یافته او مسلکي وګړي په کښي راځي چي له یوه هیواد ،اقتصادي سیکتوراو ساحې څخه بل هیواد ته دښه ژوند او لوړ معاش ترلاسه کولو له پاره ځي.

ددماغونو پرواز ته اکثره وخت داقتصادي مصرف(economic cost,) په نظر کتل کیږي ځکه چي دیو هیواد اوسېدونکي دخپلو هغو ارزښتانکه او تقاضادرلودونکي مهارتونو سره بل هیواد ته ځي چي ددوی دخپلو دولتونو له خوا دکلنو-کلنو راهیسي تمویل سوي وي. ددماغونو پرواز، دمالي سرمایې پرواز(Financial Capital Flight) ته ورته دئ، ځکه چي یو هیواد دمهارتونو دلرولي څخه کړیږي اوبل هیواد دمهارتونو دترلاسه کولو څخه استفاده او خوند اخلي چي دې حالت ته بیا ددماغونو حصول(Brain Gain) ویل کیږي. ددماغونو پرواز داقتصادي انکشاف، ودي او فقر ختمولو پر ضد اویو لوی خنډ دئ. ددماغونو دپرواز اصطلاح په طب کښي هم کاریږي

[1] Brain drain (or human capital flight), is the large-scale emigration of a large group of individuals with technical skills or knowledge.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هورې ځان ته ښېل مفهوم لري او دلته زموږ دموضوع څخه وتلی بحث دئ. ددماغونو پرواز په پرمختلوونکو ملتونو(developing nations) کښې یوه عامه خبره ده چي یو په یو مې لاندي یادونه کړې ده:

اروپا:

ددماغونو دپروازمېلان په اروپاکښې پر دوو برخو وېشل کیږي. اول داچي ښه بااستعداده ساینس پوهان له غربي اروپا 'Western Europe' څخه دامریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کوي. په دوهم قدم کښې بیا ، ماهر کارګران له مرکزي'Central' اوله جنوبي شرقي'Southeastern Europe' اروپا څخه غربي اروپا'Western Europe' ته مهاجرت کوي که څه هم شواهد وایي چي دغه مېلان مخ پر کمېدو دئ.

اروپایي اتحادیه دماهرو کارمندانو دلاسه ورکولو سره مخ ده نو ځکه ئې دبلو کارټ "blue card" پالیسي چي دامریکا دمتحده ایالاتو دګرین کارټ (green card) پالیسي ته ورته/مشابه ده، رامنځ ته کړې ده. دبلوکارټ دپالیسي له مخي، اروپایان کوښښ کوي چي په راتلوونکو دوو لسیزو کښې شل میلیونه کارګران له اسیا ، افریقا او لاتین امریکا څخه وباسي. دلته ما (ج.م.مهربان) ته نه څرګندیږي چي دغه شل میلیونه به ئې خپل اوسېدونکي وي او که به ددغو درو براعظمو اصلي اوسېدونکي واردوي چي خپله خلا په ډکه کړي.زما تحلیل دادئ چي خپل وطنوال به له دغو براعظموڅخه باسي ځکه چي هیڅ هیواد په پردي فکر نه جوړیږي.

غربي اروپا:

په ۲۰۰۲ مېلادي کښې دوه لکه پنځوس زره (250,000) اروپایانو دامریکادمتحده ایالاتو ، یو لک و څلور شپېته زره، دوه سوه پنځه اتیا(164,285) استرالیا ، څلوېښت زره، څلورسوه پنځه پنځوس(40,455) کاناډا ، اووه دېرش زره، نهه سوه شپږ څلوېښت (37,946)نیو زېلاند ته مهاجرت کړی دئ. د جرمني څخه یولک و پنځه پنځوس زره، دوه سوه نوي (155,290) جرمنیانو دخپل هیواد څخه کوچ کړی دئ چي اکثره ئې داروپا په داخل کښې مهاجرسوي دي. په اروپا کښې دکارګرانو دمهاجرت دغه ارقام ترټولو لوړه اندازه ښئي چي (په اروپا کښې)ددوهم جهاني جنګ دمهاجرت له عدد سره مساوي دئ. په غربي اروپا کښې پرتګال هغه هیواد دئ چي ترټولو ډېر ددماغونوله پرواز څخه کړیږي. پرتګالیان انګولا، برازیل ته مهاجرت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتکنالوژي، روغتیا او بانکي خدماتو مسلکي کدرونه بیا انګلستان ځني جلبوي. پرتګال خپل ۱۹،۵٪ ماهر نفوس له لاسه ورکړي دئ او اوس کوښښ کوي چې دغه ضرورت له استرالیا، کاناډا، سویټزرلنډ، جرمني او استریا څخه پوره کړي.

مرکزي او شرقي اروپا:

دشوروي اتحاد د۱۹۹۱ دسقوط راهیسي،دروسیې څخه تر پنځه لکه(500,000) زیات ساینس پوهان او کمپیوټر پروګرامران تللي دي. امریکا، کاناډا، جرمني او جنوبي کوریا ته دروسیې ددماغونو پرواز په لاندي ګرافونو کښې ښه څرګندیږي:

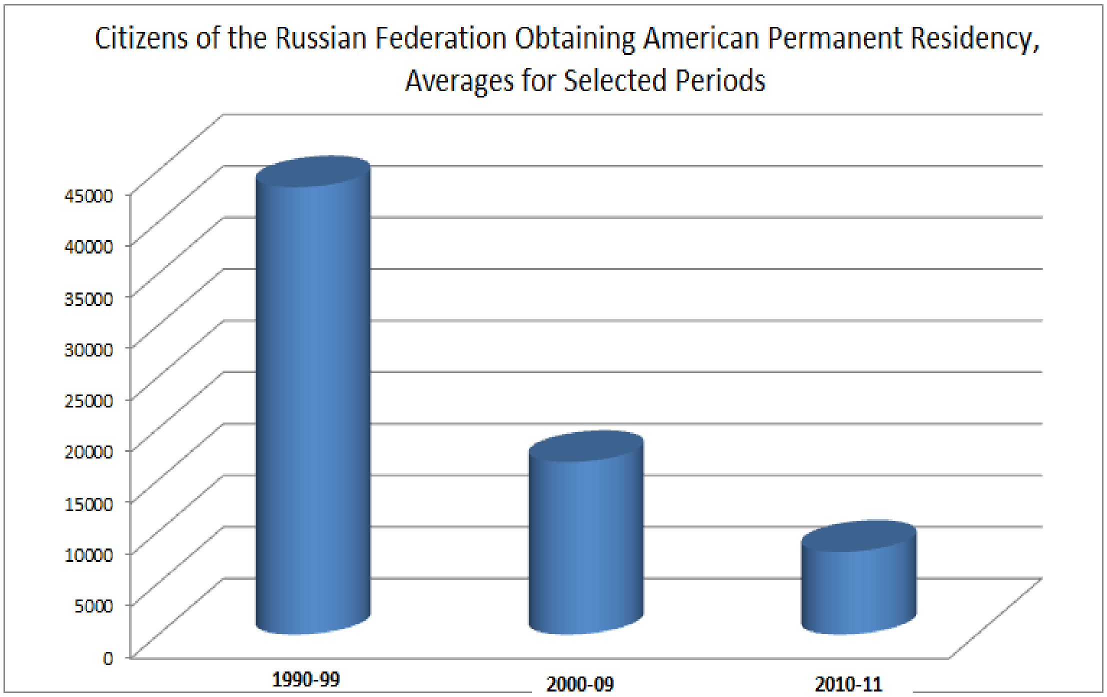

(c) ketabton.com: The Digital Library

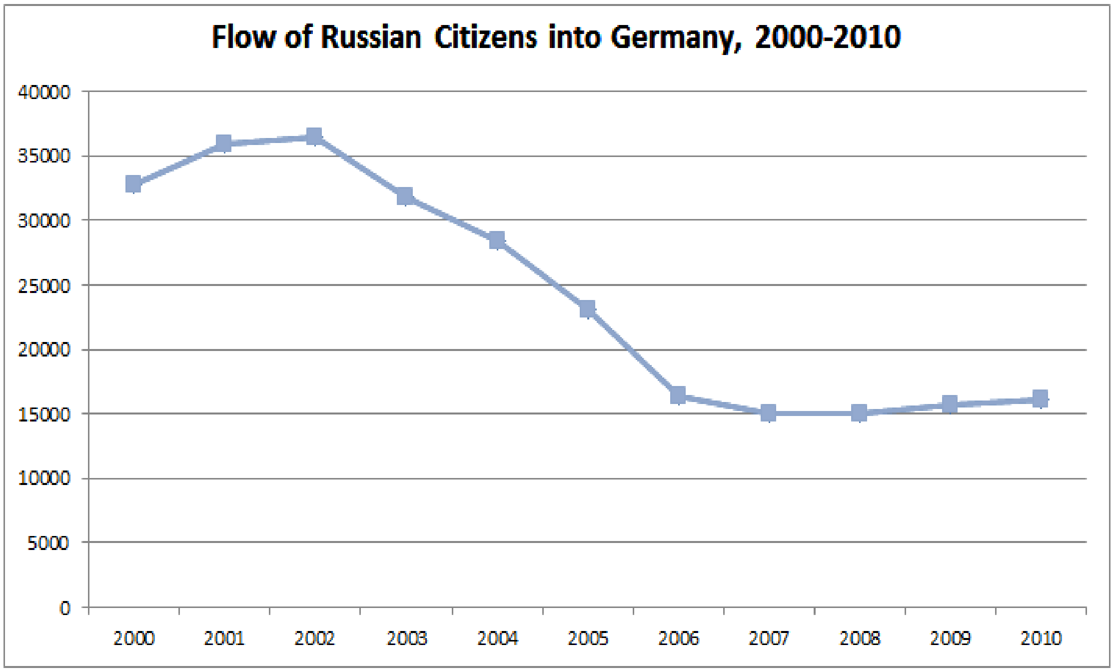

(c) ketabton.com: The Digital Library

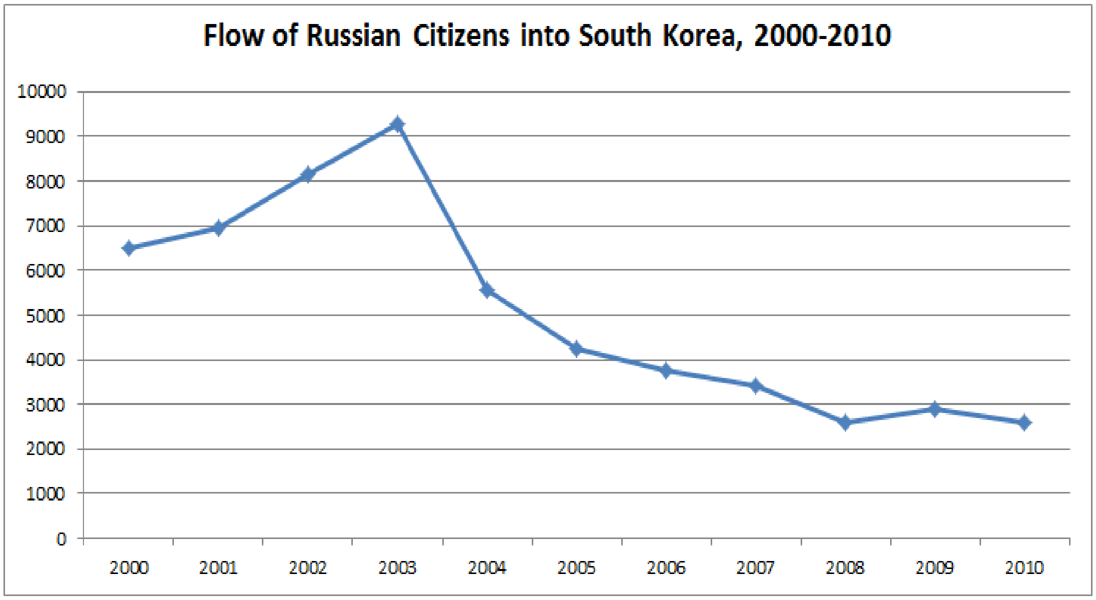

په شرقي اروپا کښې ددماغونو پرواز يو عام مشکل دئ. مرکزي او شرقي اروپادارلنډ او انګلستان سره دخپلو ماهرو کارمندانو دمهاجرت په اړه اندېښنې څرګندې کړې دي خو تراوسه ئې لا نتيجه نه ده معلومه. د ۲۰۰۳ راهيسې ليتوانيا(Lithuania) خپل يو لک(100,000) ځوان او ښه تعليم يافته کسان له لاسه ورکړي دي چې اکثره ئې ارلنډ ته تللي دي، په داسې حال کښې چې ارلنډ مخکې په خپله ددماغونو د پرواز له ستونزو سره مخ ؤ. دغه ته ورته حالت په پولنډ کښې هغه مهال واقع سو کله چې پولنډ داروپايي اتحاديې غړيتوب ومنئ. داروپايي اتحاديې سره دپولنډ دغړيتوب په لومړي کال کښې، يولک (100,000) ثبت سوي پولنډيان انګلستان ته دکار کولو له پاره مهاجرت وکړ. دپولنډ ترټولو لوی بانک (PKO Bank Polski) دڅېړنې له مخې، درو شپېته فيصده (۶۳٪)پولنډيان په انګلستان کښې مهاجر دي چې له ۲۴ څخه تر ۳۵ کاله پورې عمر لري. ددغه فيصدي څخه څلوېښت فيصده (۴۰٪)ئې دپوهنتون څخه فارغه دي. په پولنډ کښې دمعاشاتو دچټکې ودې سمون، پرمختلوونکې اقتصاد(booming economy)د زلاتي(zloty) يا پولنډي سکې قوي ارزښت او کمېدونکې بې کاري دپولنډي کارګرانو پرواز کم کړی دئ.

جنوبي شرقي اروپا:

البانيا يو له هغو هيوادونو څخه ده چې دکمونيست رژيم دسقوط څخه ورسته ئې ددماغونو پرواز تجربه کړی دئ. د ۱۹۹۱ راهيسې دالبانيا اوسېدونکي ايټاليا، يونان، انګلستان، کاناډا او دامريکا متحده ايالاتو ته دکار له پاره مهاجرت کوي. دتېرو لسو کلنو راهيسې دالبانيا تعليم

(c) ketabton.com: The Digital Library

یافته او مسلکي کسان خپل هیواد پرېږدي او هغو هیوادونو ته ځي چي هورې ښه امکانات، ښه ژوند او امنیت وي. دپرتګال، ارلنډ، ایټالیا، یونان، هسپانیې ډېر اوسېدونکي استرالیا ،برازیل، انګولا او ارجنټینا ته دکار له پاره مهاجرت کوي.

انګلستان:

د ۲۰۰۰ کلنو په شا او خوا کښې درې عشاریه پنځه (۳،۵)میلیون انګرېزانو دانګلستانو څخه مهاجرت کړې ؤ. دانګرېزانو مهاجرت په خاصه توګه استرالیا او دامریکا متحده ایالاتو ته سوی دئ. په ښه اقتصادي فضا کښې کار کول هغه څه دي چي اکثره ځوان انګرېزان مهاجرت پسي کوي.

ترکیه:

د۱۹۲۰ کلنو په شا او خوا کښې ډېرو ماهرو کارګرانو او کارمندانو دډاکټرانو او انجینرانو په شمول له ترکیې څخه مهاجرت وکړ. هغه مهال په ترکیه کښې سیاسي بې ثباتي او د۱۹۲۰ فوجي کودتا دترکیانو ددماغونو دپرواز عوامل ول. په دې ورستیو لسیزو کښې ډېرو ترکي مسلکي کسانو له ترکیې څخه مهاجرت کړی دئ البته دهغو محصلینو په شمول چي دترکیې څخه دباندي زده کړې کوي او بیرته خپل هیواد ته نه ځي. دترکي کارمندانو ددماغونو پرواز ته دمیډیا توجه وروابښتل او په ۲۰۰۰ میلادي کښې دترکیې حکومت اقدام وکړ چي ددماغونو دپرواز ستونزه وڅېړي. په ۲۰۱۰ میلادي کښې دترکیې دمالیې وزیر یو اټکل وړاندي کړ چي په ۲۰۵۰ میلادي کښې به دترکیې ملي نا خالص تولیدات (GDP) پنځه الی شپږ (۵-۶)ټرېلیون ته پورته سي.

افریقا:

افریقایي هیوادونه ددماغونو له پرواز څخه داسي متاثر دي چي نه سي کولای چي دفقر له کړښې څخه ځانونه خلاص کړي. په افریقایي هیوادونو کښې، نایجریا، کینیا او ایتوپیا(حبشه) ددماغونو له پرواز څخه ډېر متاثر دي. پرافریقایي هیوادونو باندي دکاله دیو لک او پځوس زره(150,000)خارجي/غربي کارمندانو او مسلکیانو پرګومارلو باندي تقریباً څلور میلیونه امریکایي ډالره مصرف راځي. حبشې د ۱۹۸۰ څخه تر ۱۹۹۱ پورې ۷۵٪ ماهر کاري ځواک(workforce) له لاسه ورکړی دئ. حبشه ډېر ښه ډاکټران روزي خو دغه ډاکټران ترحبشې دامریکا دمتحده ایالاتو دشکاګو په ایالات کښې ډېر لیدل کیږي ځکه چي دافریقا په خدماتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیکتور کښې دکارمندانو معاشات دونه کم دي چي ددوی اساسي ضرورتونه لا نه په رفع کيږي. همداسي په افريقا کښې ډېر پوهنتونونه دباتجربه ليکچر ورکوونکو د کمښت سره مخ دي. کله چي ئې ځوانان له پوهنتونو څخه فارغه سي نو غربي هيوادونو ته دمهاجرت له پاره ملا وتړي. ددماغونو پرواز د افريقا داقتصادي پاته والي عامل دئ او ويل کيږي چي دغه حالت به دنړۍ والتوب له سببه په راتلوونکو لسيزو کښې هم دوام ولري.

ګانا اوس دري زره شپږ سوه (3,600) ډاکټران لري چي دهيواد پر شپږ زره اووه سوه (6,700) اوسېدونکو باندي ئې يوډاکټر رسيږي، دامريکا په متحده ايالاتو کښې بيا د څلورسوه دېرشو(430) کسانو له پاره يو ډاکټر وي. دګانا ځوان ډاکټران او نرسان دخپل هيواد څخه انګلستان، دامريکا متحده ايالاتو، جميکا، او کاناډ ته دزيات معاش او ښه کاري شرايطو له پاره مهاجرت کوي. دګانا رسمي احصايه وايي چي د۱۹۹۳ څخه تر ۲۰۰۰ پوري ئې دهيواد ٪۲۸ روزل سوي ډاکټران له لاسه ورکړي دي. جنوبي افريقا (South Africa) هم يو له هغو افريقايي هيوادونو څخه ده چي دتيرو شلو کلنو راهيسي ددماغونو له پرواز سره مخ ده. باور کيږي چي دجنوبي افريقا ددماغونو پرواز دمنطقي پراقتصاد تاثير کولای سي. يوازي دډاکټرانو دپرواز څخه جنوبي افريقا ته يو، عشاريه يو څلوېښت بيليونه ($1.41bn) امريکايي ډالره تاوان وررسيږي. مهاجرت ورته کېدوونکي يا کوربه هيوادونو(hosting countries) بيا ګټي تر لاسه کوي. يوازي انګلستان دجنوبي افريقا دډاکټرانو څخه دوه، عشاريه اووه ($2.7bn) بيليونه امريکايي ډالر ترلاسه کوي. په خدماتي سيکتور کښې کم معاشات او مزدوري، دژوند کولو غيري معياري حالت، دترانسپورټ او سرپناه کمښت،نامساعد کاري چاپيريال، دمسلکي پرمختګ کم امکانات، دتحقيق او انکشاف (Research and Development) له پاره کمه بوديجه،دمسلکي ماشينري کموالی،اجتماعي ناراحتي(Social unrest) سياسي شخړي، جنګونه،دتعليمي نصاب او سيستم ټيټ کيفيت،دازادۍ کموالی، دپرمختګ اووظيفو په ځايونو کښې تبعيض اوداسي نور دافريقا ددماغونودپرواز عوامل دي.

بلي خوا ته بيا ويل کيږي چي چټکي اقتصادي ودي او انکشاف او همداسي په افريقا کښې دمنځنۍ طبقي(middle class) ظهور،دافريقا ددماغونو پرواز اوس ورځ په ورځ سرچپه(معکوس) کوي. د ۲۰۰۱ څخه تر ۲۰۱۰ پوري دنړۍ لس ترټولو چټک وده کوونکي (fastest-growing) هيوادونه په افريقا کښې ول او توقوع کيږي چي په ۲۰۱۵ کښې به دافريقا اقتصاد داسيا تر اقتصاد قوي سوی وي.اقتصادي انکشاف، دتکنالوژي معرفت، چابک انټرنيټ، ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موبایل سیستم، ښه تعلیم یافته نفوس، مساعد کاروباري چاپیریال افریقایانو ته زمینه برابره کړې ده چي خپلو کورونو ته ور ستانه سي او اوس ډېر افریقایان په خپلو کورونو کښي کار کوي.

اسیا

غربي اسیا:

عراق

دعراق په جګړه کښي چي امنیت او اساسي خدماتو ته لاس رسی نه ؤ، څلور(4) میلیونو عراقیانو خپل هیواد پرېښودئ. د۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۰۷ پوري نهه اتیا (۸۹) دپوهنتون پروفیسران او لوړ رتبه لیکچر ورکوونکي وژل سوي ول. دعراق دمعارف وزارت دراپور له مخي د ۲۰۰۷ کال په څلورو میاشتو کښي درې سوه یوولس (۳۱۱)ښوونکي قتل سوي ول. دصدام ددولت دنسکورېدو سره سم، فراري عراقیانو ته زمینه برابره سوه چي بیرته خپل کورته ستانه سي خواوس حالت بیرته بلي خوا ته روان دئ. امنیتي ستونزي، اختطاف، تړورکول، څورونې، دمجرمینو له خوا دپیسو غوښتنه دعراقیانو ددماغونو دپرواز عوامل دي چي داعراق اقتصاد ئې له ستونزو سره مخ کړی دئ.

ایران:د آی ېم ایف یا نړئ وال پولي صندوق(International Monetary Fund) د ۲۰۰۷ کال دسروې له مخي، ایران په نیوي (۹۰) هیوادونو کښي هغه هیواد ؤ چي دبشري سرمایې په پروازکښي ئې لومړی مقام تر لاسه کړ. د ۱۹۹۰ کلنو په شا او خوا کښي یو لک پنځوس زره (150,000) ایرانیان داقتصادي همکارۍ او انکشاف دمؤسسې (Organization for Economic Co-operation and Development *OECD*) مربوط هیوادونو ته مهاجر سول چي پنځه ویش فیصده (۲۵٪)ئې ماسترۍ درلودلې. د آی ېم ایف د ۲۰۰۹ کال په راپوري کښي ویل سوي دي چي هر کال دیولک او پنځوس زره څخه تر یولک و اتیا زره(150,000-180,000) ایرانیان دخپل هیواد څخه وزي چي ایران ته ئې دکال پنځوس بیلیونه امریکایي ډالر تاوان ور رسیږي.په ایران کښي ددماغونو پرواز دبې کاري او سختو اجتماعي قوانینو له مخي رامنځ ته سوی دئ.

منځنۍ ختیځ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسرائيل

اسرائيل دخپل تاسيس له ورځي څخه بيا تر نن ورځي پوري ددماغونو دپرواز سره مخ دي. ډېر اسرائيل دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي، اوس مهال دري لکه و دېرش زره (330,000) اسرائيل دخپل هيواد څخه دباندي ژوند کوي. ديوي ټول پوښتني له مخي سياسي بې ثباتي او ناامني داسرائيلو دمهاجرت عوامل نه دي بلکي دباندي دژوند کولو ښه معيارونه،کاري زمينې،مسلکي پرمختګ(professional advancement) او لوړي زده کړي داسرائيلو دمهاجرت کولو عوامل بلل سوي دي. په اسرائيلو کښي هغه ښه تعليم يافته کسان چي په ساينس او انجينري کښي زده کړي لري، دباندي ځي او لږ تعليم يافته دهيواد دننه پاته کيږي. داسرائيلو دتاسيس يعني د مي دمياشتي ۱۹۴۸ څخه بيا تر ۲۰۰۵ ميلادي پوري څلور لکه (400,000) اسرائيلي ډاکټران او اکاډيميک شخصيتونو مهاجرت کړی دئ. په ۲۰۰۹ کښي داسرائيلو دلوړو زده کړو شورا (Council for Higher Education) خبر ورکړ چي پنځه ويش فيصده (۲۵٪)تعليم يافته اسرائيل له هيواد څخه دباندي اوسيږي، چي په دې توګه اسرائيل په نړۍ کښي ددماغونودپرواز ترټولو دلوړي اندازې سره مخ دي.

په دې ورستيو کښي په ډېرو اسرائيلو کښي خپل وطن ته دبيرته ستنېدلو ميلان پياوړی سوی دئ. په ۲۰۰۷ کښي اسرائلي حکومت دخپلو هيوادوالود بيرته راستنېدو دتشويق پروګرام پيل کړ چي مثبته نتيجه ئې ورکړې ده ځکه چي د ۲۰۱۰ راهيسي اسرائيلي څېړونکي، بيزنيس منېجران، مسلکي او تخينکي کسان بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

عربي نړۍ:

دملګروملتونو او دعربي ليګ (Arab League) په حواله، عربي هيوادونه تر ۲۰۱۰ پوري ددماغونو له پروازه سره مخ ول. دعربي ممالکو څخه يو ميليونو متخصيصنو او ماهرينو په غربي هيوادونو کښي ژوند کوئ چي په تخنيکي او علمي ساحو کښي دکارکولو زمينه ئې علت ښودل سوي ؤ خو ځيني نورو عربو بيا دسياسي بې ثباتي او جنګ له امله خپل هيوادونه پرېښي ول. د ۲۰۱۲ راهيسي دعربي هيوادونو ددماغونو پروازبرعکس کيږي ځکه چي ځوان عرب زده کوونکي پر خپل کور پاتيږي او له دباندي نور هم ورستنيږي چي دغه کار د عرب پسرلي (Arab Spring) په نتيجه کښي سوی دئ. ډېر عرب هيوادونه په دې پوه سول چي ساينس دپرمختګ يوه لار ده نو دوی هم پردغه لار روان سول او په دې توګه ئې خپل هيوادونه ددماغونو له پرواز څخه وژغورل. نړۍ وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوامداره اقتصادي رکود(ongoing global recession) يو بل عامل دئ چي عرب ئې ددماغونو له پرواز څخه ساتلي دي.

پاسفيک اسيا Asia Pacific :

مالیزیا:

مالیزیا ددماغونو له پرواز څخه سخته کړیږي. د هیواد دباندي ښې کاري زمینې او تعلیم، دمالیزیا په داخل کښي فساد ، اجتماعي غیرمساوات (social inequality) دمالیزیا ددماغونو دپرواز عوامل ښودل سوي دي. په ۲۰۱۱ مېلادي کښي بیرناما (*Berita Nasional Malaysia:*Bernama) چي دمالیزیا لو حکومتي خبري اجنسي ده،خبر ورکړ چي یو میلیون ماهر مالیزیایان دهیواد دباندی کار کوي.

اوس په مالیزیا کښي ددماغونو پرواز چټک سوی دئ ځکه چي د ۲۰۰۸ څخه تر ۲۰۰۹ پوري درې لکه پنځه زره (305,000)مالیزیایانو خپل وطن پرېښئ ؤ او د ۲۰۰۷ کال په مقایسه یولک و ځلوېښت زره(140,000) مالیزیایانو مهاجرت کړی ؤ چي اکثره ئې هندي او چینایي اصله مالیزیایان ول. دمالیزیایي کارګرانو او کارمندانو مهاجرت دمالیزیا اقتصادي وده په ۲۰۰۰ کال کښي څلور عشاریه پنځه فیصد(۴،۵٪)او د ۱۹۰۰ کلنو په شا او خواکښي اووه عشاریه دوه فیصده(۷،۲٪)کښته کړې وه.

فلپین:

فلپین له ۱۹۶۰ کلنو (1960s) راهیسي بیا تر ننه پوري ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ددماغانو پرواز دفلپین په اقتصادي سیکتورونو کښي، دنرسینګ پرسیکتور سخته اغیزه کړې د ه. که څه هم په دې ورستیو کښي دفلپین په اقتصادي حالت کښي څه نا څه تغیرات راغلي دي خو فلپین دمستعمرو له تاریخه بیا تر ننې نړۍ والو اړیکو تر عصره ددماغونو له پروازه سره مخ دئ.

دوهم نړۍ وال جنګ دفلپین اقتصاد اوزېربناو (infrastructure) ته تاوانونه ورسول چي په نیتجه کښي ئې فلپینیان دروغتیایي ستونزو او د ثروت/عاید دغیري مساویانه وېش(uneven wealth distribution) سره مخ کړل. که څه هم پر دولس زره (۱۲۰۰۰) فلپینیانو باندي یو نرس رسیږي خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه وخت دمالیې وزیر او دملي اقتصادي شورا رئیس روکساس (Roxas) دصحي ستونزو پر ځای دمالي ستونزو سره لاس او ګرېوان ؤ ځکه چي دولت ئې دبودیجې دکسر سره مخ ؤ. کله چي دامریکا متحده ایالاتو په ۱۹۶۵ کښې دمهاجرت په قانون کښې سمون راوست، نو امریکا ته دفلپیني نرسانو صادورول/مهاجرت هم پیل سو. امریکامتحده ایالات بیا یو له هغو هیوادونو څخه ؤ چي دهیواد په دننه کښې دنرسانو دکمښت سره مخ ؤ. اوس مهال فلپین په دنیا کښې ترټولو زیات نرسان دامریکا متحده ایالاتو، انګلستان، او سعودي عربستان ته صادروي. پورته یادونه وسول چي دامریکامتحده ایالاتو دنرسینګ سیکتور دکارمندانو له کمښت سره مخ ؤ، نوامریکادخپل مهاجرت په قانون کښې تغیرات راوستل چي دفلپینیانو په ګټه تمام سول ځکه چي ډېرو فلپینیانو ته په امریکا کښې دکارکولو زمینه برابره سول، خپل هیواد ته ئې پیسې استولې چي دغه کار دفلپین ددولتي او خصوصي نرسینګ سیکتور دانکشاف سبب سو. که څه هم دفلپین په اړه مکلمه ډاټا ترلاسه کول ستونزمن دي خو د ۱۹۷۰ کلنو څېړني ښئي چي پنځه اتیا ۸۵٪ فلپیني نرسانو له خپل هیواد څخه مهاجرت کړی دئ. ددې سره سم، فلپین په ۱۹۵۰ کښې اوولس (۱۷) نرسینګ مکتبونه درلودل خو دغه تعداد په ۱۹۷۰ کښې یو سلو څلوېښت (۱۴۰) ته پورته سو.

دشلمي پېړۍ په اواخرو کښې دیوفلپیني نرس میاشتنی معاش په خپل هیواد کښې له پنځه سوه پنځوس څخه تر زر (1000 - 550) پیساس (pesos) پوري ؤ چي په هغه وخت کښې د اویا الی یو سلو څلوېښت (140 - 70) امریکایي ډالر معادل ؤ خو دامریکا په متحده ایالاتو کښې دیو فلپیني نرس متوسطه اندازه معاش داته سوه څخه تر څوارلس سوه (1400 - 800) امریکایي ډالرپوري ؤ. فلپینیانو به دغه پیسې خپل هیواد ته استولې چي باید دفلپین داقتصادي انکشاف سبب ګرځېدلې وای خو داسې ونه سول. فلپینیانو په ۱۹۷۸ کښې دو نوي عشاریه پنځه (۹۲،۵)میلیونه امریکایي ډالر له امریکا څخه خپل هیواد ته استولي ول چي په ۲۰۰۵ دغه رقم لس عشاریه اووه (10.7) بیلیونه امریکایي ډالروته ورسېدئ. که څه هم دفلپین حکومت زیاتي پیسې تر لاس کړې خو بیاهم د بې کارۍ په کمولو کښې ئې ورسره کومک ونه کړ. په ۱۹۹۰ کښې اته عشاریه څلورفیصده (۸،۴٪) فلپینیان بې کاره ول خو په ۲۰۰۳ کښې دغه فیصدي دولس عشاریه اووه(۱۲،۷٪)ته پورته سوه.

په ۲۰۱۱ کښې فلپین پرروغتیایي چارو او سهولتونو باندي دخپل ملي نا خالص تولیداتو(GDP) درې عشاریه شپږ (۳،۲)فیصده مصرف کړی ؤ چي په دې توګه نړۍ وال صحي سازمان(World

(c) ketabton.com: The Digital Library

Health Organization) ورته ۱۷۰ یم مقام ورکړ. د ۱۹۹۹ څخه بیا تر ۲۰۰۳ پوري یعني په پنځو کالو کښي فلپین اووه ویش زره(۲۷۰۰۰)د نرسینګ فارغین ورکړي دي مګر یوازي په ۲۰۰۵ کښي ئې بیا شپږ ویش زره(۲۶۰۰۰)نرسان له زده کړو څخه فارغه سوي دي خو بیا هم دفلپین صحي نظام (health system) په خاصه توګه په کلیوالي سیمو کښي دبودیجې دکسر، دپرسونل او دپرمختللي تکنالوژي له کمښت سره مخ دئ. پوهان وايي چي دنرسینګ خصوصي او تجارتي کول دفلپین دعلمي کدرونو ددماغونو دپرواز سبب ګرځېدلي دئ.

په فلپین کښي دنرسانو معاش دهغه معاش سره چي په امریکا کښي فلپیني نرسانو ته ورکول کیږي، زيات فرق لري. څېړني ښئي چي د ۲۰۰۵ څخه تر ۲۰۱۰ پوري په فلپین کښي یو فلپیني نرس ته یوسلو اویا(۱۷۰)امریکايي ډالر دمیاشتي ورکول کېدل خو دامریکا په متحده ایالاتو کښي بیا له دريې څخه تر څلور زره (3-4000 USD) امریکايي ډالره دمیاشتي فلپیني نرس ته ورکول کېدل. دامریکا دغه اقتصادي تشویق(economic incentives) دفلپیني نرسانو له پاره ددې سبب سوی دئ چي فلپیني ډاکټران هم خپل کور پرېږدي او امریکا ته ولاړ سي ځکه چي ډاکټرانو به دخپل هیواد په دننه کښي له دريې سوه څخه تر اته سوه (300-800 USD) امریکايي ډالر په میاشته کښي ترلاسه کول چي دادپورته ذکرسوي نرسانو ترمعاش ډېر کم ؤ. امریکا ته دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت دفلپین ملي صحي سیکتور(national health sector) په تاوان تمام سوی دئ. په ۱۹۹۰ کښي به دپنځلسو الي شلو (15-20) ناروغانو پر سر یو نرس رسېدئ خو دوخت په تېرېدو سره ددې پر ځای چي دفلپین په صحي نظام کښي اصلاحات راغلي وای، خرابی رامنځ ته سوې ځکه چي په ۲۰۰۷ کښي به څلوېښتو الی شپېتو (40-60) مریضانو ته یو نرس ولاړ ؤ.

دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت نه داچي دفلپین دصحي سیکتور دخرابی سبب سو بلکي خپله دغه مهاجر فلپینیان هم دزیاتو ستونزو سره مخ سول. دمثال په توګه، دوی په امریکا کښي ونه سوای کولای چي خپل دمسلک مربوط نوي مهارتونه زده کړي، ډېر کله به دشپې او درخصتیو په ورځو کښي پر کار ول، کاري چاپیریال ئې تبعیضي (discriminatory) ؤ، فردیسې، دکورنۍ او ټولني څخه لیریوالي په سختو دماغي فشارونو اخته کړل. کله چي دیو هیواد حکومت ونه سي کولای چي ددماغونو دپرواز یا دعلمي کدرونو دمهاجرت ګټي او تاوانونه په هر اړخیز ډول وسنجوي، هغه به حتماً په اقتصادي، اجتماعي، مالي او صحي ستونزو اخته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي اسیا: South Asia

هندوستان:

دملګرو ملتونو دانکشافي پروګرام یا (UNDP) دتخمین له مخي انډیا دکاله ددوو بیلیونو امریکایي ډالر دتاوان سره مخ ده ځکه چي دانډیا دکمپیوټر ماهران دامریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کوي. هغه هندي شاګردان چي دهیواد دباندي زده کړي کوي، انډیا ئي دکاله دلس بیلیونه ($10 billion) امریکایي ډالرودتاوان سره مخ کړي ده ځکه چي هندي شاګردان په هندی کالدارو خارجي اسعار رانیسي، نو داقتصا دعلم دقوانینو سره سم، په مارکېټ کښي دهندي پیسو عرضه ډېرېږي او دخارجي پیسو تقاضا زیاتیږي،دخارجي اسعار وارزښت هم پورته کیږي او دهندي کالدارو ارزښت بیا کمیږي چي دغه حالت انډیا دکاله دلس بیلیونه امریکایي ډالرو دتاون سره مخ کړې ده.

نیپال:

هر کال دوه لکه پنځوس زره (250,000) نیپالیان دمختلفو عواملو له سببه دنیپال څخه مهاجرت کوي. دباندني هیوادونو دژوند کولو لوړ معیارونه، کاري زمیني، ښه ترا عاید، تعلیم، جلبوونکي غربي ژوندستایل(luring western lifestyle) امنیت، ثبات او داسي نور هغه عوامل دي چي نیپالیان ئي دخپل هیواد څخه مهاجرت کولو ته تشویق او مجبور کړي دي ځکه دنیپال حکومت تراوسه نه دئ توانېدلی چي خپلو هیوادوالو ته دغه یاد سهولتونو تهیه کړي.

پاکستان:

دپاکستان مغشوش سیاسي حالت اودهیواد دباندي دوظیفو ښه ترا امکاناتو پاکستانیانو ته لاره هواره کړې ده چي دخپل هیواد څخه داروپا صنعتي هیوادونو، شمالي امریکا او دمنځني ختیځ دتیلو درلودونکو ممالکو ته مهاجرت وکړي. پاکستان نیم صنعتي(semi-industrialised) هیواد دئ خو بیا هم ویل کیږي چي هر کال په زر ګونوماهر پاکستاني ډاکټران، انجینران او ساینس پوهان دخپل هیواد څخه مهاجرت کوي.

سریلانکا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریلانکا دد برش کلن داخلي جنګ له سببه لوی تعداد روشنفکران او علمي کدرونو له لاسه ورکړه. دسریلانکا مسلکي کدرونو دامریکا په متحده ایالاتو، استرالیا، کاناډا او انګستان کښې پناه واخیسته. په دې ورستیو کلنو کښې دسریلانکا حکومت او خصوصي مؤسسې دواړه کوښښ کوي چي خپل کدرونه بیرته خپل کورته ستانه کړي خو کراري اقتصادي ودي (slow economic growth) او سیاسي بې ثباتي دغه لړۍ له ستونزو سره مخ کړې ده.

افغانستان:

د تیرو دود برشو(۳۲) کلنو راهیسي افغانستان په نړۍ دمهاجرینو تر ټولو لوړ ثبت (record) خپل کړی دئ. د ملګرو ملتونو دمهاجرینو دعالي کمیشنري دفتر United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR) دراپور له مخي، په نړۍ کښې په اوسط ډول په هرو څلورو مهاجرینو کښې یو افغان مهاجر وي. دملګرو ملتونو یاد دفتر په دې ورستیو کښې یو راپور خپور کړ چي په کښې راغلي وه چي دوه عشاریه شپږ (2.6 million) میلیونه افغانان چي پنځه نوي فیصده (۹۵ ٪)کیږي په ایران او پاکستان کښې اوسیږي. دپاته پنځه فیصده په اړه ویل کیږي چي دپیسو په زور ئې ځانونه تر اروپایي هیوادونو پوري رسولي دي. ځیني نور افغانان بیا دسکالرشیپ له لاري له هیواده مهاجرت کوي اوکه وکولای سي چي دباندي ژوند برابر کړي، نو بیرته خپل کور ته نه راستنیږي. دجرمني چارواکي وایي چي د ۲۰۱۳ تر نیمایي پوري دوه زره اووه سوه (2,700) افغان پناه غوښتوونکي ددوی سره ثبت سوي دي. یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په خپل ویب سایټ کښې لیکلي دي چي په تیرو لسو کلنو کښې پنځه عشاریه اووه (۵،۷) میلیونه افغان مهاجر په خپله خوښه افغانستان ته ستانه سوي دي خو دامنیتي سونزو له مخي څلور لکه پنځه ویش زره (425,000) افغانان د۲۰۱۲ ترنیمایي پوري دهیواد په دننه کښې بې ځایه ول.

د یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په ویب سایټ کښې راغلي دي چي تر ۲۰۱۳ تر اخیره به یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په مجموع کښې یو لکه و دو اویازره (172,000) مهاجرچي یو لک او پنځوس زره به له پاکستان، شل زره له ایران او شل زره به له نورو هیوادونو څخه افغانستان ته ستانه کړي.(دیو ان ایچ سي آر په ارقامو کښې تېروتنه سوې ده. که ۲۰۰۰۰+۲۰۰۰۰+۱۵۰۰۰۰ جمع سي، نو تر ۱۷۲۰۰۰ اوړي یعني ۱۹۰۰۰۰ جوړوي. ژباړن) دغو بیرته راستانه کېدونکو افغانانو ته به دسرې پر سر یو سلو پنځوس(۱۵۰) امریکایي ډالر اود صحي، قانوني/حقوقي، اجتماعي موضوعاتو اومسائلو او دماینونو په اړه معلومات اومشورې ورکول سي. داند ښنې ور خبره داده چي دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته راستانه کېدونکي افغانان به دافغانستان پراقتصاد داوږو بار سي او که څنګه څکه چي زما(ج. م. مهربان) دمعلوماتو له مخي چي په هغه وخت(۲۰۰۸-۲۰۰۲) کښې مي دکندهار دمهاجرينو او بيرته راستانه کېدونکو چارو په رياست کښې کار کاوه، دبيرته راستانه کېدونکو دمهارتونو له پاره په افغانستان کښې مارکېټ نه ؤ او ځيني ئې په سختو ناروغيو هم اخته ول چي داپر دولت نور مصارف هم راولي. له يوې خوا يو ان ايچ سي آر (UNHCR)، دولت او نړۍ واله ټولنه اخته دي چي افغان مهاجر خپلو کورونو ته ستانه کړي خو له بلي خوا زيات ماهر افغانان خپل هيواد پرېږدي او ډېر کم ئې بيرته راستنيږي. ددولت دمخالفينو له خوا ترور او ګواښوونه، اختطاف، جنايي فعاليتونه، بې کاري، دبرق اوپاکو اوبو نه ستوالی، په لويو ښارونو کښې ترافيکي ګڼه ګونه،دژوند کولو له پاره کم ځايونه او يا غيري معياري کورونه، کم معاشات او مزدوري، ناامني، سياسي بې ثباتي، دهمسايه ممالکو مداخلې، په دولتي او غيردولتي مؤسساتو کښې خپلوي پالنه(nepotism) او داسي نور عوامل دي چي همدا اوس- اوس ئې افغانان په خاصه توګه علمي کدرونه بيا مهاجرت کولو ته مجبوره کړي دي. په افغانستان کښې دپوهنتون دپرفيسر معاش په دولتي پوهنتونونو کښې پر يوه ساعت تر دوه ډالره نه اضافه کيږي اودطب دپوهنځۍ څخه دفارغه سوي ډاکتر معاش په دولتي روغتون کښې دمياشتي تقريباً سل ډالره دئ.دغه معاشات داساسي ضرورتونو (basic needs) له پاره هم کافي نه دئ نو څکه مسلکي کدرونه جرمني، استراليا، کاناډا، دامريکا متحده ايالاتو او دعربو متحده اماراتو ته مهاجرت کوي او اکثره ئې هورې داسي کارونه کوي چي ددوی دمسلک سره مطابقت نه لري. دافغانستان دولت او خصوصي سيکتور دمثال په توګه يو برقي انجينر او نلداوان دبنګله دېش او انډيا څخه په خورا لوړ قيمت واردوي. دافغانستان دمکاتبو او پوهنتونو نصاب دوظيفو دمارکېټ سره چنداني عملي اړخ نه لري نو څکه ډېر افغانان نورو هيوادونو ته ځي او هلته دخدماتو په سيکتور کښې مزدوري کوي. دافغان مهاجرينو دبيرته راستانه کېدو له پاره دافغانستان دولت، نړۍ واله ټولنه او دامريکا متحده ايالات بايد دپورته ياد سوو مشکلاتو له پاره په ګډه کار وکړي که داسي ونه سي نو نور مسلکي کدرونه به هم له افغانستان ولاړسي چي لړۍ ئې همدا اوس دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرقي اسيا Eastern Asia:

چين:

دملي ناخالصو توليداتو دچټکي ودي سره- سره، چين ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ټول هغه چينايان چي په چين کښي دکاله يولک و شل زره يان(120,000 yuan) يا اوولس زره، شپږ سوه، پنځوس ($17,650) امريکايي ډالر ترلاسه کوي، غواړي چي مهاجرت وکړي.

په چينايانو کښي غربي ممالکو ته دمهاجرت کولو ميلان ورځ په ورځ زياتيږي. په ۲۰۰۲ کښي پنځه شپېته زره (65,000) چينايانو په امريکا، پنځه ويش زرو(25,000) په کاناډا او پنځلس زرو(15,000) په استراليا کښي ددايمي اوسېدني حق ترلاسه کړ. دچين څخه تلوونکي مهاجر اکثر دمنځنۍ طبقي (middle-class background) مسلکي او ماهر کسان دي چي دچين داقتصاد په جوړولو کښي دملا دتير غوندي برخه لري. چين په دنيا کښي تر ټول بد دماغونو دپرواز سره مخ دئ ځکه چي په هرو هغو لسو شاګردانو/محصلينو کښي چي دهيواد دباندي زده کړي کوي، اووه کسه ئې هيځکله بيرته خپل هيواد ته نه ستنيږي.

دماغونو پرواز اکثره وخت پردوو ډولونو ېېښيږي. اول، هغه روشنفکران، ماهران او مسلکي کسان چي دمختلفو عواملو او دلايلو له مخي خپل هيواد پرېږدي. دوهم، هغه محصلين چي دباندي زده کړي وکړي او بيا خپل هيواد ته نه ستانه کيږي. چين ددماغونو ددواړو ډوله پروازونو سره مخ دئ خو دوهم ډول ئې تر اول ډول په چين کښي زيات مشهور او عام دئ. ديوويشتمي پېړۍ په پيل کښي، چين خارج ته محصلين واستول چي پرمختللي مهارتونه او پوهه ترلاسه کړي او وکولاسي چي چين ديرغل او فقر څخه وساتي خو دفراغت څخه ورسته ډېر محصلين چين ته ولاړل او زيات ئې بيا په خارجي هيوادونو کښي پاته سول. د ۱۹۵۰ کلنو څخه بياتر ۱۹۷۰ کلنو پوري په چين کښي سياسي بې ثباتي وه، ددي بې ثباتي په نتيجه کښي ډېر چينايان مايوسه سول او باندني هيوادونو ته ئې مهاجرت وکړ.

باثباته اقتصادي ودي(steady economic growth) دچين ملي ناخالص توليدات او سړی سر عايد اضافه کړی دئ، نو ځکه ډېر چينايي مور وپلار خپل اولادونه دزده کړو او ژوند کولو له پاره خارج ته استوي. ډېر چينايان که وکولای سي چي په خارج کښي يوه ښه وظيفه پيداکړي، بيرته خپل کور ته نه ستنيږي. شتمني چينايي کورنۍ علاقه لري چي دښه ژوند کولوله پاره دچين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دباندي ژوند وکړي. لاندي جدول دچينايي محصلينو دمهاجرت کال، دمهاجر سوي محصلينو او دبيرته راستنېدونکو تعداد او فيصدي ښئي:

جدول: دچين دبيرته راستنېدونکو محصلينو فيصدي			
کال	بهر ته دلېږدول سوو محصلينو تعداد	دبيرته راستنېدونکو محصلينو تعداد	فيصدي
1978	860	248	**28.84**
1979	1777	231	**18.16**
1980	2124	162	**13.46**
1981	2922	1143	**23.22**
1982	2326	2116	**38.96**
1983	2633	2303	**49.07**
1984	3073	2290	**54.04**
1985	4888	1424	**48.13**
1986	4676	1388	**44.72**
1987	4703	1605	**43.06**
1988	3786	3000	**47.12**
1989	3329	1753	**47.61**
1990	2950	1593	**48.08**
1991	2900	2069	**49.65**
1992	6540	3611	**50.39**
1993	10742	5128	**49.92**
1994	19071	4230	**43.25**
1995	20381	5750	**40.17**
1996	20905	6570	**38.66**
1997	22410	7130	**37.58**
1998	17622	7379	**38.05**
1999	23749	7748	**37.36**
2000	38989	9121	**34.92**
2001	83973	12243	**29.36**
2002	125179	17945	**25.01**

(c) ketabton.com: The Digital Library

23.34	20152	117307	2003
23.03	24726	114682	2004
24.02	34987	118515	2005
25.09	42000	134000	2006

پورته جدول د ۱۹۷۸ څخه تر ۲۰۰۷ پوري دچينايي محصلينو په بهر کښي داوسېدولو دميلان زياتوالی ښئي خو هغه محصلين چي بيرته خپل هيواد ته ستانه سوي دي، تعداد ئې زيات سوی دئ مګر په مجموع کښي دبيرته راستنېدونکو فيصدي لږ سوې ده.

تايوان:

تايوان دډېر کلنو راهيسي ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ډېرو هغه تايواني انجينرانو چي په خپل کور کښي به ئې ليسانس کړی ؤ، دلوړو زده کړه او پي ايچ ډي (PhD) له پاره به دامريکا متحده ايالاتو ته تلل، کله چي به ئې تعليم پوره سو، هوريې به پسي پاته سول. دتايواني انجيرانو دغه کار دهيواد دمايکرو الکترونيک صنعت غوسه وپارول او دانتيجه ئې ورکړه چي د۲۰۱۳ راهيسي تايوانيان دزده کړو دبشپړېدو څخه وروسته بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

استراليا:

د پاسفيک جزيرې(**Pacific Islands**)

دپاسفيک ډېري جزيرې چي انګلستان تر ۱۹۲۰ او ۱۹۹۰ کلنو پوري مستعمره کړي وې، اوسېدونکو ئې استراليا او نيو زيلاند ته مهاجرت کړی ؤ. دمستعمرو دختمېدو څخه وروسته، په فيجي(Fiji) تونګا(Tonga)، او ساموا(Samoa) کښي ددماغونو پرواز ډېر کم واقع سوی دئ. د پاسفيک هغه جزيرې لکه تاحيتي(Tahiti) چي فرانسې مستعمره کړي وې او يا دامريکا متحده ايالاتو ورباندي تسلط درلود، اوسېدونکو ئې فرانسې، دامريکا متحده ايالاتو او کاناډا ته مهاجرت وکړ.

نيو زيلاند:

د ۱۹۹۰ کلنو په جريان کښي به هر کال دېرش زره(30,000) نيوزېلانديانو مهاجرت کاوه. په ۲۰۰۵ کښي داقتصادي همکارۍ او انکشاف مؤسسې (Organization for Economic Co-

(c) ketabton.com: The Digital Library

operation and Development OECD) یو راپور خپور کړ، په دې راپور کښې لیکل سوي وه چي ځلرویش عشاریه دوه(۲۴،۲)فیصده نیو زیلاندیان دهیواد دباندي په خاصه توګه په استرالیا کښي مېشت دي . په ۲۰۰۷ کښي ځلرویشت زره (24,000) نورو نیو زیلاندیانو استرالیا ته مهاجرت وکړ. د ۲۰۰۸ کال په انتخاباتي کمپاین کښي ملي ګوند/ نېشنل پارټي(National Party) په خپل کیمپاین کښي دکار ګر ګوند (Labour Party) چي پرواک ؤ، ناتوانايي په ګوته کول چي نه سي کولاي نیو زیلاندي کارګران او کارمندان دهیواد دننه وساتي. ملي ګوند دسړک پرغاړه پر ولاړو لوحو باندي لیکلي ول چي:"Wave goodbye to higher taxes, not your loved ones" یعني دخپلو خواخوږ دخداي په اماني پرځای، لوړ ټکس اخیستلو ته خدای په اماني ووایاست. ملي ګوند په دغه ډول سره انتخابات وګټل. ځلور کاله وروسته، دنیوزیلاندي کارمندانو مهاجرت تر پخوا پسي شدید سو، په ۲۰۱۲ کښي درو پنځوس زرو (53,000) نیوزیلاندیانو دخپل هیواد څخه مهاجرت وکړ. دنیو زیلاند صدراعظم جان کي(John Key) نړۍ وال مالي بحران (global financial crisis) دنیوزیلاندیانو ددماغونو دپرواز سبب وبلئ. د جان کي دحکومت له پیل یعني ۲۰۰۸ څخه بیا تر ډیسمبر ۲۰۱۲ پوري یو لک و اویازره (170,000) نیو زیلاندیانو استرالیا ته مهاجرت کړی دئ. که له یوي خوا نیو زیلاند خپل ماهران له لاسه ورکوي خو له بله اړخه بیا بیرته دخپل نفوس دیوفیصد په اندازه مسلکي کسان له خارجه تر لاسه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمالي امريكا North America :

کاناډا:

په ۱۹۲۰ کلنو کښې د کاناډا تر شل فیصده(۲۰٪) ډېر انجینرانو او او ساینس پوهانو د امریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کاوه. د ۱۹۲۰ څخه بیا تر ۱۹۷۹ پورې اوولس زره (17,000) انجینرانو او ساینس پوهانو امریکا ته مهاجرسوي ول خوپه ۱۹۵۱ دتخنیکي کسانو دمهاجرت فیصدي له اوویش فیصده(27%) څخه لس فیصده (۱۰%) ته او په ۱۹۲۷ کښې پنځه فیصده(۵٪) ته کښته سوه.دامریکا متحده ایالاتو ته د کاناډایانو ددماغونو پروازدکاناډا یوه داخلي سیاسي موضوع ده.پرعوایدو باندې زیات ټکس(income tax) اخیستل په کاناډا کښې ددماغونو پروازپېښ کړی دئ په داسي حال کښې چي په امریکا کښې د سافټ وېر، دهوايي جهازونو، دروغتیا او ساتیرې په سیکتورونو کښې معاش لوړ او ټکس لږ دئ. ځیني نورپوهان بیا وایي چي په کاناډا کښې پر تحقیق (research funding) باندې دبودیجي کموالی او دامریکا په متحده ایالاتو کښې دمختلفو وظیفو امکاناتو، کاناډا ددماغونو دپرواز سره مخ کړې ده. کاناډا په ۱۹۹۰ کلنو کښې خپل ځیني ماهر کسان دامریکا پر متحده ایالاتو بایلل خو په مقابل کښې ئې بیرته له دباندې ډېر مسلکي کدرونه تر لاسه کړه، اوس کاناډا ددغو مسلکي کدرونو له استعدادونو او تجربو څخه خوند اخلي خو ځیني وخت بیا کاناډایان دباندني مسلکي کسانو سره تبعیض کوي او دکښته معاش کارځایونو ته ئې ورټیله کوي.

دکاناډا غزېدونکي اقتصاد (resilient economy) پیاوړي داخلي مارکېټ، دغوښتنو او معیارونو سره برابر ژوند او په ډېرو سیکتورونو کښې دمناسب معاش/مزدوري، په کاناډا کښې ددماغونو دپروازپدیده پای ته رسولې ده. دکاناډا اقتصادي کامیابي اوس ځینو خاصو مسلکي امریکایانو ته لا دمهاجرت لاره هواره کړې ده. دغیري واقعي شواهدو (Anecdotal evidence) له مخي، د ۲۰۰۱ د سیپتمبر دیوولسمي نېټي دپیښي څخه وروسته،دامریکا په امنیتي اقداماتو (US security measures) کښې کوم خاص دپام وړ تغیر نه دئ راغلي، همدا علت دئ چي اوس امریکایان کاناډا ته مهاجرت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامریکا متحده ایالات:

دامریکا متحده ایالات په عمومي توګه ددماغونو له پرواز سره مخ نه دي ځکه چي په زرو (1,000) تعلیم یافته کسانو کښبي د مهاجرت فیصدي صفر عشاریه اووه (0.7) شمېرل سوې ده. دامریکا متحده ایالات دکلیوالي سیمو دکم نفوس په ستونزه اخته دي ځکه چي ډېر تعلیم یافته کلیوالي/صحرایي ځوانان ښاري یا نیمه ښاري سیمو (suburban areas) ته کوچ کوي چي پرکلیوالي ټولنو باندي ئې منفي تاثیر کړی دئ. دامریکا دمسه چوسیټس دتکنالوژۍ دانسټیټیوټ(Massachusetts Institute of Technology) یو غړی وایي چي "We educate them, but then we don't make it easy for them to stay" موږ صحرایي ځوانان تعلیم یافته کوو خو زموږ دپاره داستونزمنه ده چي دوی په کلیوالي سیمو کښبي پاته کړو.

لاتین امریکا Latin America :

دلاتین امریکا څخه په پېڅر مسلکي کسان مهاجرت کوي چي اکثره ئې ډاکټران، معماران او انجینران دي. دغو علمي کدرونو خپل مقصد ځای دامریکا متحده ایالات ټاکلي دي. کله چي دامریکا متحده ایالاتو ته ورسېږي نو هورې داسي کارونو ته لاس ورواچوي چي ددوی دمسلک سره هیڅ سره نه خوري، دغه دلاتین امریکا له پاره ددماغونو پرواز دئ، خو دنړۍ له پاره ددماغونوضایع (brain waste) بلل کیږي. داچي په ځینو لاتین امریکایي ولسونو کښبي دشاګردانو نوم ثبتوونه په طبي مکتبونه کښبي ډېره ده، علت ئې همدا دئ چي اکثره ډاکټران دلاتین امریکا څخه پرواز کوي. د ۲۰۰۰ کال یوه څېړنه ښئي چي لاتین امریکایي هیوادونو خورا ډېر مسلکي کدرونو له لاسه ورکړي چي فیصدي ئې لاندي ښوول سوې ده:

هیواد	دعلمي/مسلکي کدرونو دمهاجرت فیصدي
ارجنټینا	2.9%
برازیل	3.3%
چیلي	5.3%
کولمبیا	11.0%
اکواډور	10.9%

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکسیکو	14.3%[140]

کیوبا Cuba

په ۱۹۹۷ کښې دکیوبا چارواکو ادعا وکړه چې یو دېرش زره (۳۱۰۰۰) کیوبایي ډاکټران دنړۍ په یو شپېتو(۶۱) ممالکو کښې خپاره دي. دکیوبا شل زره (۲۰۰۰۰) ډاکټران په وینزیوېلا کښې دورځې د یو لک (۱۰۰۰۰۰) بېلره تیلو په تبادله په کار اخته دي. هغه کیوبایان چې دخپل دولت له خوا ورته په وینزیوېلا کښې دکار کولو اجازه ورکول سوې ده او هیواد ته پیسې استوي، ددماغونو په پرواز کښې نه شمېرل کیږي.

کارابین Caribbean :

دکارابین جزیرې زیات تعداد ماهر کارمندان له لاسه ورکوي. ددغو جزیرو څخه تقریباً دېرش فیصده (30%) کاري ځواک دخپلو هیوادونو څخه تللی دئ او اتیا فیصده (80%) دسوري نیم (Suriname)هایتي(Haiti) ګریناډا(Grenada) او ګویانا (Guyana)دجزیرو اوسېدونکي چې دپوهنتونونو څخه فارغه سوي دي دامریکا متحده ایالاتو ته ئې مهاجرت کړی دئ. دجامیکنس (Jamaicans) اکثره اوسېدونکي دهیواد دباندي اوسیږي. ویل کیږي چې ددغو ولسونو مهاجرسوي مسلکي کدرونه خپل هیواد ته پیسې (remittances) استوي. هغه پیسې چې دجامیکنس مسلکي کدرونه خپل هیواد ته له دباندي استوي، دیاد هیواد دملي خالصو تولیداتو (GNP) اتلس فیصده (18%) جوړوي. ددغو جزیرو په اړه چې خپلو هیوادونو ته پیسې استوي دغه سوال رامنځ ته کیږي چې ایا دغه میلان(trend) ددماغونو پرواز ویل کیږي او که یا؟

ددماغونو دپرواز دمخنیوي لارې(Preventative measures)

استعدادونه دیوهیواد په انکشاف کښې خورا مهمه ونډه لري. دهغه هیواد اقتصاد ښه پرمختګ کوي چې نړۍ وال ماهرین او مسلکیان لري نسبت وهغه ته چې نه ئې لري. ډېرو هیوادونو دماهرو کارمندانو او علمي کدرونو دساتلو له پاره راز-راز پالیسۍ جوړې کړې دي. دمثال په توګه، دافریقا دصحت سیکتور ددماغونو له سخت پرواز سره مخ دئ، دمخنیوي له پاره ئې افریقایي دولتونو مختلف پروګرامونو وړاندې او پلې کړې دي. دکویټ خلګ وایي چې دکویټ ددماغونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپرواز دمخنيوي له پاره بايد امنيت او اميد ته کار وسي ځکه چي کويټيان دخپل هيواد پر راتلوونکي وختونو باندي باور نه لري، افغانانو ته هم ورته ناروغي ورپېښه ده. چين داستعدادونو دساتلو او غوړېدلو(flourish) له پاره دژوند کولو عادي او ازاده فضااو ميکانيزم رامنځ ته کوي. انډيا که څه هم ددماغونو له پرواز سره مخ ده خو تراوسه ئې کوم پرواګرام او پاليسي نه ده جوړه کړې ځکه چي انډيا په دې باور ده چي دانډيا څخه دباندي علمي کدرونو به دانډيا دراتلوونکي له پاره ښه کار وکړي. جرمنيانو د (GAIN) يا (حصول) په نوم يو دولتي ابتکار کړی دئ چي له مخي ئې هغه جرمنيان چي دباندي ژوند کوي خپلو کورونو ته ورستانه کوي. نور ممالک لکه سويټزرلېنډ، استريا (Austria) او فرانسه هم جرمني ته ورته پروګرامونه لري.

ددماغونو پرواز دمهارتونو کمښت رامنځ ته کوي او دپانګي اچووني (investment) پرباېللو دلالت کوي. ددماغونودپروازدمخنيوي له پاره هيوادونه بايد په محلي مارکېټونو کښي اصلاحات راولي. تجربو ښوولې ده چي ددماغونو دمخنيوي له پاره ترټولو ښه حل لار داده چي خپلو مسلکي کدرونو ته امتياز ورکول سي چي په خپل کور کښي پاته سي خودبې کارۍ دکمولو يوه لاره هم داده چي يو هيواد خپلو اوسېدونکو ته ددباندي کارکولو له پاره اجازه ورکړي. دلته سوال رامنځ ته کيږي چي ايا ددماغونوپرواز ښه دئ او که بد؟ دا ديو هيواد په اقتصادي حالت پوري اړه لري چي ددماغونو پرواز ته اجازه ورکوي او که يا.

ددماغونو دپرواز (brain drain) متضاد حالت ددماغونو حصول(brain gain) دئ. ددماغونو دحصول له مخي، دولتونه کوښښ کوي چي هم خپل علمي او مسلکي کدرونه هم وساتي او هم له نورو هيوادونو څخه دغسي شخصيتونه ترلاسه کړي، چي يوښه مثال ئې کاناډا ده. په ۲۰۰۳ کښي انګستان د ولفسن فاونډېشن(Wolfson Foundation) په همکارۍ دشلو ميليونه پاونډو(20 million) په ارزښت يو پنځه کلن تحقيقي(research) پرواګرام تاسيس کړ. دپروګرام هدف دادئ چي فردېس انګلېسي ساينس پوهان له نوروهيوادونو څخه بيرته خپل هيواد ته ستانه اودراتلوونکي برتانوي ځوانانو دمهاجرت لړۍ ودروي.

په عمومي توګه پرمختلوونکي هيوادونه(developing countries) ددماغونو له پرواز څخه کړيږي ځکه چي ددغه هيوادونو څخه علمي کدرونه وزي او بيا ډېر لږ اوسېدونکي بيرته خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هيوادونو ته هغه مهال ستنيږي چې ښه خوړين سوي وي. د پرمختللوونکو هيوادونو ځيني مسلکي کسان په نورو هيوادونو کښې د مسلک مربوط کارونه هم نه سي پيدا کولای، اکثره ئې د خدماتو په سيکتور(service industry) کښې کار شروع کړي چې د دوی د مسلک سره هيڅ برابر نه وي، کله چې خپل هيواد ته بيرته ستنيږي، هغه مهارتونه چې دوی مخکې درلودل، له ياده ئې وتلي اويا په مارکېټ کښې تقاضا نه لري ځکه چې زاړه او تروخت تېر سوي وي. دغه حالت ته نو بيا د دماغونو ضايع (brain waste) ويل کيږي چې د دولتونو له پاره يو بل رنځ دئ او بايد مخنيوی ئې وکړي. افغانان هم په دغه رنځ اخته دي، علمي کدرونه ئې په غرب او نوره دنيا کښې داسي کارونه کوي چې د دوی د مسلک خلاف دي.

د دماغوند د پرواز ګټې The advantages of the brain drain :

د دماغونو پرواز د تعليم له سيکتور څخه د بشري منابعو(human resources) صادرولو ته وايي چې د هيوادونو په جوړولو کښې د پيسو د چاپولو د ماشين غوندي ونډه لري. د بهرني علمي کدرونو مهاجرت د امريکا د متحده ايالاتو په اقتصاد کښې د کاله د اووه بيليونه امريکايي ډالرو مرسته کوي. د دماغونو پرواز د اصلي ټاټوبي (country of origin) او کوربه هيواد (hosting country)د دواړو له پاره (دوې اړخيزي)ګټې لري: هغه هيوادونه چې له د باندي مسلکي کدرونه ترلاسه کوي، د بشري ځواک (labour fore) خلا ډکوي. هغه هيواد چې وګړي ئې نورو هيوادونو ته مهاجرت کوي، خپلو هيوادونو ته پيسې (remittances) استوي چې په نتيجه کښې د دواړو هيوادونو اقتصادي انکشاف کوي. د اصلي ټاټوبي اوسېدونکي چې خپلو هيوادونو ته پيسې استوي، دا په حقيقت کښې د خپلو وطنوالو له پاره د لوړو زده کړو تقاضا نوره هم اوچتوي او د ژوند کولو معيار اصلاح کوي.

بله ګټه ئې داده چې هرهيواد نه سي کولای چې د خپلو علمي او مسلکي کدرونو څخه د مختلفو عواملو له مخې ښه استفاده وکړي، نو د دغسي هيوادونو دوګړو او دولت له پاره ښه ترا داده چې علمي کدرونه ئې نورو هيوادونو ته مهاجرت وکړي او خپلو هيوادونو ته پيسې واستوي. کله چې مهاجرسوي مسلکيان/علمي کدرونه خپلو هيوادونه ته ستانه کيږي، شايد دوی له ځانونه سره نوي مهارتونه او پوهه هم خپلو هيوادونو ته ور وړي. په ۲۰۱۱ کښې په ټول نړۍ کښې د مهاجر کارمندانو هغه پيسې چې خپلو هيوادونو ته ئې استولي وې، درې سوه، دواويا بيليونه(۳۷۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکایي ډالر تخمین سوي دي چي په دي جمه کښي یوازي مکسیکو او فلیپین په یاد کال کښي ځلرویش بیلیونه(۲۴) امریکایي ډالر دخپلو مهاجر کارمندانو څخه تر لاسه کړي دي.

ددماغونو دپرواز منفي نتایج Negative consequences of the brain drain:

ددماغونو دپرواز ګټي پورته یادي سوې خو تاوانونه ئې دخپل سرلیک او ماهیت څخه په ځرګند ډول معلومیږي. ددماغونو دپرواز لومړی تاوان دادئ چي یو هیواد خپلي هغه بشري منابع له لاسه ورکوي چي دټولني او اقتصاد له پاره په مجموع کښي ډېري مهمي دي. هغو هیوادونو چي ددماغونو پروازئې ګټور بللی دئ، په حقیقت کښي دټولني پرځای دافرادو رفا په نظر کښي نیسي اوددماغونو پرواز همداسي ماهیت لري چي ترټولني ئې افرادو ته ګټه رسیږي. په غیري مساوي توګه دمهارتونو او پوهي وېشل هم داصلي او هم دکوربه هیواد داقتصاد له پاره زیانونه لري. هغه ماهر کسان چي تر اوږد مهاجرت وروسته خپلو کورونو ته ستانه سي، نو دخپلو وطنوالو له خوا ورته دباندني کس په نظر کتل کیږي چي دا یوډول رواني ستونزي جوړوي. زیات ماهر کسان کولای سي چي دخپلو هیوادونو څخه خپلي کورنۍ هم له یوځه وخت وروسته له ځانه سره یو ځای کړي، ددې نتیجه داده چي دوی بیا نور خپلو هیوادونو ته پیسې نه استوي، دا نو داسی تاوان دئ چي هم کدر له لاسه ورکول سو او هم ئې پیسې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضميمې:

په ۲۰۰۵ کبنې پر تحقيق او انکشاف باندې د لسو هيوادونو مصارف

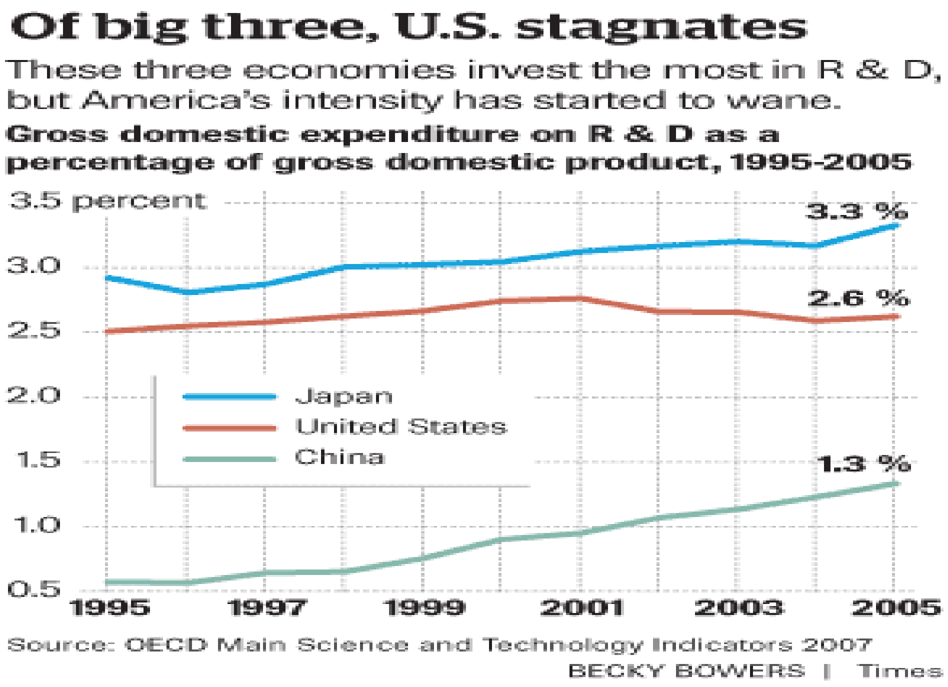

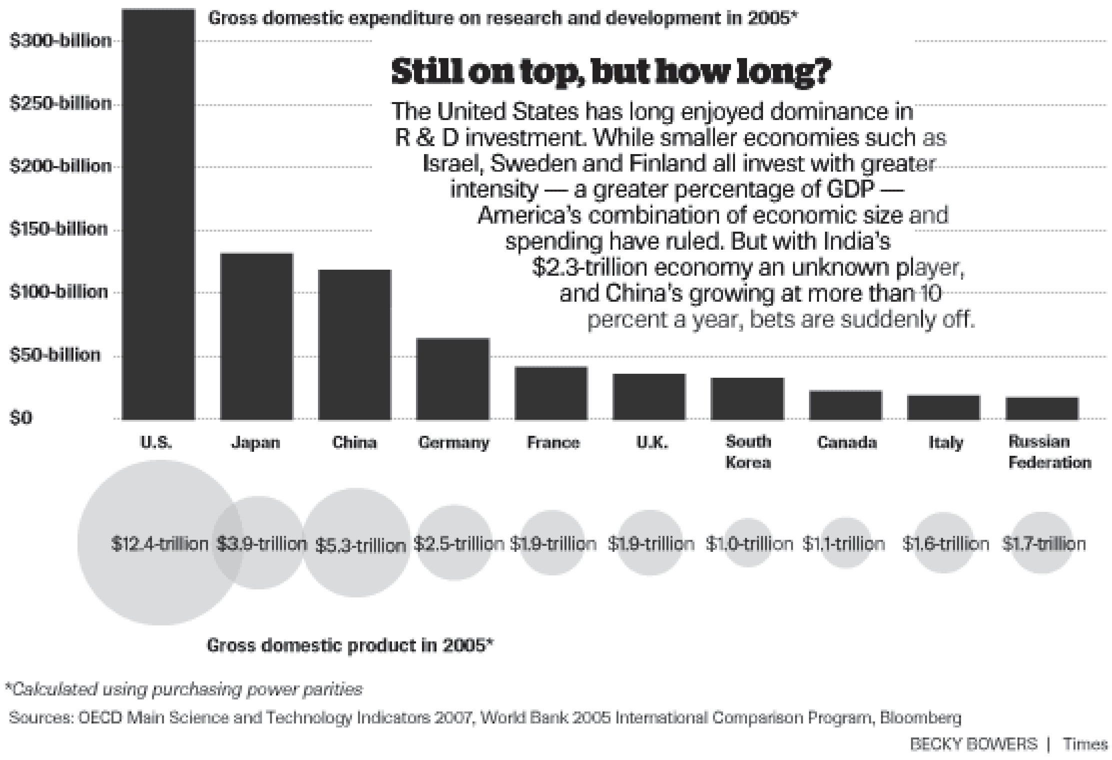

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس بانفوسه هیوادونه World Top Ten Populated Countries					
شماره	هیواد	2000	2010	2012	2050 تخیمن
1	چین	1,268,853,362	1,330,141,295	**1,343,239,923**	**1,303,723,332**
2	هندوستان	1,004,124,224	1,173,108,018	**1,205,073,612**	**1,656,553,632**
3	دامریکا متحده ایالات	282,338,631	310,232,863	**313,847,465**	**439,010,253**
4	اندونیزیا	213,829,469	242,968,342	**248,645,008**	**313,020,847**
5	برازیل	176,319,621	201,103,330	**193,946,886**	**260,692,493**
6	پاکستان	146,404,914	184,404,791	**190,291,129**	**276,428,758**
7	ناجیریا	123,178,818	152,217,341	**170,123,740**	**264,262,405**
8	بنګله دېش	130,406,594	156,118,464	**161,083,804**	**233,587,279**
9	روسیه	146,709,971	139,390,205	**142,517,670**	**109,187,353**
10	جاپان	126,729,223	126,804,433	**127,368,088**	**93,673,826**
دلسو هیوادونو مجموعه		3,618,894,827	4,016,489,082	**4,096,137,325**	**4,950,140,178**
دنړۍ نور هیوادونه		2,466,012,769	2,829,120,878	**2,921,709,597**	**4,306,202,522**
دټول نړۍ نفوس		6,084,907,596	6,845,609,960	**7,017,846,922**	**9,256,342,700**
منبع		**http://www.internetworldstats.com/stats8.htm**			

(c) ketabton.com: The Digital Library

شماره	هيواد	پلازمېنه	کرنسي	ملي نا خالص توليدات (سړي سر) په ډالر
دنړۍ لس شتمن هيوادونه **Top 10 Richest Countries in the World**				
1	قطر	دوحه	قطري ريال	**102,768.69**
2	لکسيمبورګ	لکسيمبورګ	ايرو	**80,679.06**
3	سينګاپور	سينګاپور	سينګاپوري ډالر	**60,883.33**
4	ناروي	اوسلو	ناروېژي کرون	**55,264.45**
5	بروني داروسلام	بندر سيري بيګوان	بروني ډالر	**50,526.35**
6	دامريکا متحده ايالات	واشنګټن ډي سي	امريکايي ډار	**49,802.15**
7	دعربو متحده امارات	ابُوظبی	درهم	**48,992.47**
8	سويټزرلنډ	بيرني	سويس فراک	**45,285.8**
9	کويټ	کويټ ښار	کويټي دينار	**43,846.72**
10	اسټريا	وينا	ايرو	**42,477.49**
منبع		**http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-richest-countries-map.html**		
يادابنت:		مختلف ويب سايټونه مختلف معلومات او حصايه وړاندي کوي.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس فقير هيوادونه		
شماره	هيواد	سړي سر ملي ناخالص توليد په ډالر Per Capita GDP 2011
١	کانګو	348
٢	لايبريا	456
٣	زيمبابې	487
۴	بروندي	615
۵	ايريتيريا	735
٦	دمرکزي افريقا جمهوريت	768
٧	نايجر	771
٨	سايرا ليون	849
٩	ملاوي	860
١٠	توګو	899
منبع		http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-poorest-countries-map.html

ماخذونه:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain
2. http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-portugals-brain-drain
3. Ntagwirumugara Etienne, PhD,Coordinator RwEdNet & Professor at Kigali Institute of Science and Technology, RWANDA*14-18 May 2012*
4. http://skills.oecd.org/hotissues/braindrain.html
5. http://www.unhcr.org/pages/49e486eb6.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لراوبر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوبر ویبپاڼي په برېښنايي کتابتون کي زیات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفریحي وخت کي مطالعه کړئ .

د لراوبر انلاین کتابتون ستاسو لپاره د لاندینیو موضوعګانو اړوند آثار پر لیکه کوي :

- **اسلام او مذهب**
- **ساینس او تخنیک**
- **سپورټ او روغتیا**
- **تاریخ او سیاست**
- **هنر او ادبیات**
- **دماشومانو لپاره**
- **بیلابیل آثار**

www.Larawbar.net/library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library